

SYMBOLSK MEDBORGERSKAB OG DØGNANBRINGELSE – Døgnmiljøet Ladbyhus i Næstved

Leif Jacobsen

Siden etableringen i 2003 har Døgnmiljøet Ladbyhus bestræbt sig på at etablere en lokal, åben, fleksibel døgnenhed med plads til 8 børn i alderen 8-14 år. Hensigten har været at udvikle en døgnmiljøpædagogik som et 'udvidet, terapeutisk rum', hvor den behandlingsmæssige eksklusivitet er skrinlagt/nedtonet, og hvor man bevidst arbejder med en 'genoptræning' af netværksdannelserne. I denne forstand må døgnmiljøpædagogikken være lav-teoretisk, idet den så udtalt involverer flere former for lægmandsperspektiv (forældrene indbyrdes, forældrenes relationer til deres børn, forældrenes relationsdannelser eller blot 'simple' betydning som aktører i et lokalsamfund; 'det udvidede, terapeutiske rum').

Bestræbelsen har inkluderet en åbning mod det sociale rum, som Ladbyhus befinder sig i, bl.a. for at understrege børnenes og forældrenes symbolske medborgerskab, dvs. retten til at indehave, blive anerkendt og respekteret i et tilhørsforhold til en omsluttende gruppe (encompassing group), et netværk. Tilhørsforholdet til en gruppe er som fænomen blevet en usynlig selvfølgelighed for de veletablerede og velintegrerede i det senmoderne samfund – men f.eks. forældre til børn anbragt uden for hjemmet oplever, at tilhørsforholdet prøves, ja, brister, idet den offentlige og – alt for ofte – professionelle opinion ser dem som 'uordentlige forældre'. De må tåle marginaliseringen – og kan tilmed opleve tilbuddene om afhjælpning som problemforstærkende afsnøringer fra det symbolske medborgerskab. Artiklen baserer sig på en række interview, indsamlet i første halvdel af 2004.

1. Indledning

De gamle dage er ikke så langt tilbage i tiden endda! Meget få vil i dag argumentere helhjertet for det alment anerkendte princip i institutionsbehandlingen af større børn for 30-40 år siden, nemlig at behandlerens første og mest afgørende opgave var at overskære forbindelsen mellem det an-

Leif Jacobsen er mag.art. i kultursociologi. Underviste gennem 14 år på en række uddannelsesinstitutioner i det pædagogiske og socialfaglige felt. Udviklingskonsulent i Storstrøms Amts social- og psykiatريفorvaltning. Siden 2001 ansat i Næstved Kommunes Børn og Unge Kontor som sekretariats- og udviklingsleder. Medlem af censorformandskabet for de sociale højskoler og Danmarks Forvaltningshøjskole.

bragte barn/den unge og den familie, som børneforsorgsindsatsen så som de egentlige misdædere i forhold til barnets vanskeligheder¹. Efter denne isolering af barnet kunne klassisk psykoanalyse tage over. I årene, der fulgte blev 'børneforsorgens' perspektiv skiftet ud med en socialpædagogik og en socialfaglighed, der ubetinget har betydet reelle fremskridt på synet på behandlingsarbejdet, på 'behandlingsgenstanden', dennes familie, resurser, netværk m.v.

Men hvor mange af de gamle attituder sidder endnu fast i væggene hos områdets aktører (ingen faggrupper nævnt – ingen glemt)? Denne artikel er ikke en gennemgang af de socialpædagogiske teories historie gennem tre eller fire årtier. Når afsættet kort medtages her, er det alene for at markere de praktiske udgangspunkter, som denne nære forhistorie fortsat synes at udgøre.

Ovenstående dæmoniserede billede af familien som den egentlige årsag til børns adfærdsmæssige eller sociale vanskeligheder har fortaget sig – men forsvundet er det langt fra. I England har man haft en omfattende, kritisk debat om såkaldt *family blaming*, ja, sågar *mother blaming* – hvor 'skyld' og 'årsag' blev forsimplet ned til at være familien selv, men altså også til at have moderfigurens manglende eller mangelfulde forældrekompetence som mest basale baggrund. Denne og lignende individualiseringer kan sagtens genfindes i rigt mål i enhver kommunes socialfaglige og socialpædagogiske miljøer. Begreberne om børns og unges vanskeligheder er utallige. Deres mest gennemgående træk er fortsat, at forståelserne fokuserer på individet og placerer problemerne på individniveau².

Institutionsomsorgen – som det positive modbillede til problemtyngden hos de ramte familier – synes omvendt at mangle utvetydig autoritet. Burns³ (1990) fandt få, signifikante forskelle mellem børn i forskellige behandlingsprogrammer – som varierede i restriktivitet og intensitet. Et andet grundproblem udgøres af det forhold, at et stort antal børn og unge ikke får det tilbud, som den faglige undersøgelse og udredning viser, de har behov for. Men mest kontroversielt er det måske, at den klassiske døgnanbringelse synes at have begrænset effekt i reduktionen af problemer *efter* udskrivningen.

2. Socialøkologien som en hjørnestein bag Døgnmiljøet Ladbyhus

Døgnmiljøet Ladbyhus bygger på en behandlingsmæssig forudsætning, der er lav-teoretisk, ikke-terapeutisk – i denne dobbeltterms egentlige forstand: personalegruppen besidder ikke og orienterer sig ikke mod vanlige, terapeut-

1 Bruno Bettelheim; efter Tore Andreassen: »Ungdom i behandlingsinstitutioner. Hva sir forskningen?«, Kommuneforlaget, 2000, side 53.

2 Samstedts, side 26.

3 Samstedts, side 16.

tiske teknikker eller skoler. I en polemisk udgave er denne holdning blevet til udsagnet: »På Ladbyhus går vi ikke ind for behandling. I stedet behandler vi folk ordentligt!«

I denne holdning til (be)handlingsarbejdet på Døgnmiljøet ligger en rodfæstet insisteren på, at det behandlingsmæssige rum i sig selv må dels *placere sig i*, dels *rumme* en vidtspændende social økologi, dvs. versioneringer af en hverdag, som en sådan bredt kan anerkendes og genkendes af et befolkningsunderlag. I denne økologiske betragtning ligger ikke 'et gennemsnits-Danmark', en underkastelse i forhold til en majoritetskultur eller andet, der som konsekvens kunne medføre en udelukkelse af mindretal (sociale, etniske, religiøse, seksuelle m.v.), men blot en forholdsvis simpel anerkendelse af det grundforhold, som også Tore Andreassen når frem til i sit metastudium af anbringelsesmiljøernes effekt i forhold til unge, nemlig at det mest markante skel mellem (be)handlingsmetoderne ikke er deres kliniske, høj-teoretiske status (eller: selvhævdelse), men de økologiske, ja, i sit væsen lav-teoretiske forskelle, der ligger i, hvorledes det enkelte tilbud/miljø er karakteriseret ved graden af:

- at være lokal
- at være åben
- at evne en fleksibilitet⁴.

Ingen af disse karakteristika har en lige linje tilbage til klassiske, terapeutiske idealer eller teknikker. Tværtimod markerer de en forbindelse tilbage de sociale omstændigheder og det hverdagsliv, som det sårbare barn med et behov for hjælp, dets familie m.v. snublede i. Med denne klare orientering mod et økologisk perspektiv, en *community psychology*⁵, vil jeg naturligvis ikke underkende, at moderne terapiformer har deres berettigelse og klare anvendelsesområder. Men det er mit postulat, og det har været en ledetråd i afsøgningen af et metodisk grundlag for Døgnmiljøet Ladbyhus, at de terapeutiske former (ingen nævnt, ingen glemt) i altovervejende grad mangler klare billeder af barnets, den unges, forældrenes, netværkets økologi og dermed også fejler i at se netop denne som *en vej ud* – til forbedringer, styrkede positioner for den enkelte og for hele familien/netværket⁶.

I juni 2003 søgte (og efterfølgende opnåede) Døgnmiljøet økonomisk støtte fra Socialministeriets KABU-midler (Kvalitet i Anbringelsesarbejdet med Børn og Unge) gennem ansøgningen »Døgnmiljøindsats – udvikling

4 Sammesteds, side 16.

5 Se f.eks. Peter Berliner m.fl.: »At fare vild – sammen! Introduktion til community psykologi«, Frydenlund, 2005.

6 Johan Klefbeck m.fl. har eksempelvis og tidligt forfulgt en sådan linje i deres nu klassiske projekt om netværksarbejde i multiproblemfamilier i svenske Botkyrka i begyndelsen af 1980'erne. Se Johan Klefbeck: »Netvärksarbete i multiproblemfamiljer. Et studie fra Botkyrka«, Stockholm 1987.

af en indsats over for børn, unge og familier, der tager udgangspunkt i maksimal involvering og fortsat forankring af familiens liv i en normal situation.«

Næstved Kommune og Børn og Unge Kontoret har siden 1994 haft et særligt fokus på at forbedre og forkorte adgangsvejen til nødvendige støt-teformer til ungegruppen. I første række varetog man aldersgruppen 14-18 årige. Senere er denne udbygget til at omfatte unge op til 23 år.

I 1994 blev dele af myndighedsarbejdet for denne aldersgruppe udskilt fra Sagsbehandlergruppen og samlet med et antal socialpædagoger i et UngeNetværk. Projekt »Den lige Linie« har efterfølgende udgjort en særlig og selvstændig gren af dette udviklingsarbejde, hvor nærhed, tilgængelighed uden unødige formalia og bureaukratiseringer, lokale helhedsløsninger (bolig, efterværn, støtte til forskellige dele af den unges selvstændiggørelse, herunder støtte til skolen, uddannelsessted, arbejdsgiver m.v.) har været understregninger af, at klassiske behandlingsopfattelser kommer til kort i sammenligningen med bestræbelsen på at udvirke støtte og hjælp i det *faktiske, lokale rum*, som den unge allerede befinder sig i.

En række af kernebestræbelserne gav hurtigt gode delresultater. De involverede systemer fik bedre personlig kontakt med hinanden. Mere end 10 års udviklingsarbejde fulgte.

Sammenhængende hermed fostredes tidligt idéen om korterevarende anbringelser – udformet som tilbud sammen med f.eks. Børn og Unge Kontorets Familieværksted. Parallelt hermed fik man tilbudt bygningen »Ladbyhus« – en tidligere skole i landsbyen Ladby. Bygningen husede dog Ladby Foredragsforening, der umiddelbart så planerne som et angreb på deres virke og rammer. Som denne artikel senere skal redegøre for, har Døgnmiljøet Ladbyhus haft held med en kraftig satsning på at ændre dette billede til det stik modsatte.

3. Idégrundlag og afsæt

UngeNetværkets metodeudvikling og resultater havde tilstrækkelig, lokal opbakning (fagligt, administrativt og politisk) til, at man havde tillid til idéen om lokale anbringelser og den reduktion af utilsigtede skadevirkninger, som forskningsmæssige afdækninger desværre har kunnet påvise i viften af traditionelle anbringelser.

Uden at de forskningsmæssige undersøgelser, endsige deres resultater, er iøjnefaldende entydige, er det dog sandsynliggjort, at fleksible, lokale institutionsenheder, som er nært forbundet med lokalsamfundet, kan opvise bedre resultater end vanlige institutionsrammer og -institutionsbehandling. *Behandling* – i meget traditionel forstand – kan indebære en vis overbetoning af netop den professionelle intervention i et lukket, terapeutisk rum, og dermed helt fjerne sig fra et behov for sociale kompetencer erhvervet gen-

nem netop åbning mod nye arenaer, som børnene ikke oplever som belastende af nederlag og personlig utilstrækkelighed. De lokale institutionsenheder kan give børnene eller de unge andre muligheder, der synes af betydning for deres fremtidige liv, såsom en hjælp til at opretholde samfundstilknytningen m.v.

4. En kort præsentation af Døgnmiljøet

Døgnmiljøet etablerede sig, som nævnt, i en nedlagt skole i landsbyen Ladby, ca. 7 kilometer fra Næstved centrum. Efter en renovering af bygningernes indre åbnede stedet den 15. maj 2003 – med en pædagogisk profil, der havde sit udspring i en socialøkologisk/socialpædagogisk indsats fra kommunens UngeNetværk. Gennem mere end 10 år har denne enhed, som nævnt, udviklet en hverdags- og økologirettet praksis, der er karakteriseret ved sin opsøgende og ‘tæt-på-netværket’-indsats over for målgruppens unge (15-23 år). Flersystemsamarbejdet – gennem SSP (Skole, Socialforvaltning og Politi), gennem tæt samspil med skoler og uddannelsessteder, Arbejds-markedskontor, ungdomsklubber m.v. – har givet UngeNetværket en høj status blandt normalområdernes fagfolk⁷. Resultaterne har været bredt anerkendt som en hurtig og tæt-på assistance – et forhold, der, ikke overraskende, har kastet politisk goodwill af sig. Under indtryk af det landsdækkende pres på dyre døgnforanstaltninger var det derfor nærliggende at tænke i en videre udvikling af denne dagindsats til en ny tæt-på døgnforanstaltning.

Døgnmiljøet Ladbyhus har plads til 8 børn i alderen 8-14 år. Formålet med etableringen var ambitionen om at udvikle et særligt døgnmiljø med bl.a. følgende karakteristika:

- »1) en indsats, der er rodfæstet i normalmiljøet og som er funderet på en egentlig tværfaglig og tværsektoriel involvering
- 2) et døgnmiljø, der giver såvel barn og familie som barnets skole o.a. en central rolle i et konkret partnerskab med den øvrige kreds af

7 For fuldstændighedens skyld skal det påpeges, at den *pædagogiske* landvinding i nogen grad er sket med en ikke uvæsentlig omkostning: indsatsen har vundet borgerens og de professionelle systemers umiddelbare tillid, der opfylder formålet på forbillig vis – så længe samarbejdet er lydefrit. Det er stadig en udviklingszone for UngeNetværket og for Døgnmiljøet Ladbyhus at forbedre borgerens retssikkerhed – som en gensidig garanti for begge parter, såfremt sagers udvikling, samspillet mellem parterne fordrer en basal journalføring, dokumentation, skriftlighed. Forholdet er kompliceret: for omvendt kan der næppe ske væsentlige forbedringer i en økologisk orienteret praksis (pædagogisk, socialfaglig – fortsat selv), såfremt den forlods tynges af omfattende formalia. De to fagområder – socialpædagogikken og socialfagligheden – må finde gensidigt anerkendende og passende procedurer, der optimerer borgerens sikkerhed for proces, resultat og retsstilling.

professionelle, der er involveret eller kan involveres i den enkelte handleplan

- 3) et døgnmiljø, der yder mere end en dagforanstaltning (støtte til barnet; hjemme-hos-indsats), men som også tilstræber at
- 4) ophæve de kort- og langsigtede belastningsformer, der synes uundgåelige for barnet og familien ved egentlige døgnanbringelser. Endelig – som det mest radikale brud med såvel tydelige som mere subtile grundforhold i de fleste behandlingsformer er det
- 6) døgnmiljøets hensigt at arbejde med den vifte af distanceringer, der optræder i bl.a. arbejdet med børn og unge med udtalte vanskeligheder (afstand mellem foranstalter og udfører, mellem system og barn/familie, mellem normalområde og traditionelle døgnforanstaltninger).⁸

I nogle af disse hensigter har døgnmiljøpædagogikken en række berøringsflader med multisystemisk terapi (MST), men dennes stramme (amerikanske) *metodekrav* synes at overtage herredømmet over indholdet og diversiteten.

I det forberedende arbejde opstilledes følgende 8 fokuspunkter: 1) botilbud; 2) familiens dynamik; 3) sikre bæredygtighed i normalområdet/ordinære tilbud; 4) primære opgaver – eksternt; 5) opsøgende arbejde i forhold til potentielle børn til døgnmiljøet; 6) tilbud til og forholdet til lokalsamfundet; 7) involvering af det civile samfund og 8) virksomhedsplanen.

5. »De fem ringe«

I det praktiske udviklingsarbejde blev disse 8 fokusområder til »de fem ringe« – dog kun med en helt ydre associering til det olympiske symbol. De fem ringe består af:

- forældrene
- lokalmiljøet
- samarbejdspartnere (lærere, sagsbehandlere m.fl.)
- børnene
- pædagogisk personale på Døgnmiljøet Ladbyhus

8 Ansøgning til KABU – Socialministeriets projekt om Kvalitet i Anbringelsen af Børn og Unge, 26. juni 2003 Døgnmiljøet blev imødekommet på en økonomisk støtte til udviklingen af en døgnmiljøindsats. Denne arbejdsfase er afrapporteret i erfaringsopsamlingen »Udvikling af en døgnmiljøpædagogik. Afrapportering til KABU vedr. de 2 første års udviklingsarbejde på Døgnmiljøet Ladbyhus, Næstved Kommune«Børn og Unge Kontoret, Næstved Kommune, maj 2005.

Uafhængigt af etableringen af Døgnmiljøet og den efterfølgende projektbevilling fra KABU-midlerne blev der mulighed for at knytte en antropologistuderende til stedet (se nedenfor). Jeg vil vende tilbage til det materiale, som denne antropologiske undersøgelse indsamlede. Her og nu skal det blot anføres, at disse »fem ringe« blev anvendt som en blød kategorisering af interviewmaterialet.

6. Den antropologiske undersøgelse

Kommunikation og reelt samspil mellem parterne er centrale indgange, og disse kommenteres omfattende i interviewmaterialet. Den gode og sagsfremmende kommunikation mellem alle aktører synes at være af central betydning i en døgnmiljøpædagogik, men – som materialet nedenfor også vil illustrere det – er der endnu ikke et kommunikerende og handlende fællesskab (et community⁹), hvor den fælles virksomhed dels støtter sig til de resurser, der er til stede i lokalsamfundet/miljøet, dels arbejder bevidst på at styrke eksisterende fællesskaber og opbygge nye, hvor de anbragte børn og deres familier kan opleve hele eller delvise sammenbrud i de hidtidige fællesskaber¹⁰. Det traditionelle, terapeutiske rum er *til stede* i Ladbyhus – men dets status er reduceret. På tilsvarende vis er ene-opgaverne hos det terapeutiske personale erstattet af et fokus på et multidisciplinært, professionelt team i nærmiljøet – bestående af pædagogisk personale, superviserende psykolog, sagsbehandlere i Næstved Kommune, lærere og skoleledere i Næstved Kommune. Som antydnet ovenfor forestår der endnu et langt udviklingsarbejde i forhold til, hvorledes sådan et behandlingskoncept kan eller bør ser ud.

Antropologistuderende Hanne Andersen gennemførte en praktikperiode på Døgnmiljøet Ladbyhus i perioden fra februar – juni 2004 – dvs. at dette indsamlingsarbejde indledtes ca. 9 måneder efter åbningen. En række usikkerhedspunkter i samarbejdet mellem de involverede fagligheder, forældrene og lokalmiljøet må selvsagt tilskrives denne omstændighed. I nogen grad er dette dog søgt kompenseret gennem en vis opdatering af datagrundlaget, men det skal påpeges, at disse nyere oplysninger ikke er indhentet på tilnærmelsesvis så dækkende vilkår som interviewmaterialet.

Alle citater i denne artikel er hentet fra den rapport – »Opsummering af 4 måneders interview m.v. på Døgnmiljøet Ladbyhus, 2003-2004« – som Hanne Andersen skrev på baggrund af dataindsamlingen.

9 Peter Berliner m.fl., anførte værk.

10 Efter samme, side 17.

7. Lokalbefolkningen – den geografiske økologi og et manifest for en anden behandlingsstrategi

Denne artikel opprioriterer lokalmiljøet (Døgnmiljøets samspil med lokalsamfundet Ladby uden for Næstved) – og foretager dermed et lille kunstgreb. Fordomme eller ej vil vanlige beskrivelser og undersøgelser af behandlings- eller behandlingstilsvarende aktiviteter angribe disse *indefra* (metode-opstilling, kliniske beskrivelser og evt. præ- og posttest af metodikkens effekter m.v.). I døgnbehandlingens klassiske kontekst korresponderer denne *indefra*-beskrivelse med en optagethed af de terapeutiske settings – mens omgivelserne (økologien) er en sekundær ramme, uden signifikant betydning for behandlingsarbejdet og dets resultater.

Denne artikel og Døgnmiljøet Ladbyhus som sådan har et økologisk start- og slutpunkt: i forsimplet form: *udefra og ind* mod en bredere, pædagogisk praksis, der ikke per se opdeler aktørerne i (kompetente) *behandlere* på den ene side og *modtagere* af behandling på den anden. Store dele af den teoretiske forståelse af vanskelighederne, som børn og deres familier kan geråde ud i – som konflikter m.v. i forhold til omverdenen – forstås og forklares ud fra teoridannelser om relationer og relationsdannelser. Den samme konsekvens er ikke altid fremherskende i forståelserne af afhjælpningerne. Indsætterne kan – populært sagt – stadig have et fremherskende træk af ikke blot individualisering, men i særlig grad af en udtalt *afsnøring* fra omgivelserne. Implicit i en døgnmiljøpædagogik, som Døgnmiljøet Ladbyhus er i gang med at udvikle en sådan, vil det således ligge, at de beskadigelser i relationsdannelserne, som kan have udløsende/forstærkende karakter for børn og familier i akut eller permanent krise, må indgå som væsentlige elementer i gendannelsen af selvværd, position, agtelse, betydning for signifikante andre m.v. Med andre ord vil det ofte være irrelevant, ja, formodentlig forsinkende for en gen- eller nyetablering af barnets/familiens position, at fæste for stor, behandlingsmæssig tillid til klassiske teknikker, der indebærer udeladelsen af et altid konkret netværk og en genrejsning gennem involveringen af et sådant.

Døgnmiljøpædagogikken opererer – så at sige – med et 'udvidet, terapeutisk rum', hvor den behandlingsmæssige eksklusivitet er skrinlagt/nedtonet, og hvor man bevidst arbejder med en 'genoptræning' af netværksdannelserne. I denne forstand må døgnmiljøpædagogikken være lav-teoretisk, idet den så udtalt involverer flere former for lægmandsperspektiv (forældrene indbyrdes, forældrenes relationer til deres børn, forældrenes relationsdannelser eller blot 'simple' betydning som aktører i et lokalsamfund; 'det udvidede, terapeutiske rum'). Døgnmiljøet Ladbyhus er slet ikke nået langt nok i systematiseringen af denne særlige form, men dens tidlige niveauer lader sig udlede af datamateriale og erfaringer.

Døgnmiljøets personale markerer selv, at det nære samspil med andre aktører (forældre, sagsbehandlere og børnenes hjemskoler i Næstved) så klart

har været de mest resursekrævende udviklingsområder siden åbningen i 2003. Når denne artikel strækker 'den økologiske arm' ud mod lokalmiljøet – som det første – er dette altså ikke overensstemmende med rangordenen i *resurseanvendelsen* på kontaktflader, i opmærksomhed mv. I denne forstand har 'systemverdenen' (Habermas) haft en vis forrang i udviklingen af samarbejdsfladerne – et forhold, der ikke kan gives nok opmærksomhed, al den stund forskningsmæssige afdækninger har udpeget disse relationer som en gennemgående akilleshæl i arbejdet med de særligt sårbare børn og deres familier¹¹.

Der er imidlertid et vist belæg for den anførte, 'udvidede' økologi. I perioden 1. februar til 12. juni 2003 fulgte stud.mag. Hanne Andersen Døgnmiljøet Ladbyhus tæt. Igennem denne periode indsamlede og bearbejdede hun 18 interview, samt en del baggrundsmateriale til Ladbyhus-projektet.

I dette datamateriale, der indgår som en væsentlig del af kildematerialet til denne artikel, er der – om end indirekte – mange forhold og samspilsformer mellem lokalbefolkning, børn og personale på døgnmiljøet og forældre, der lader ane betydningen af åbningen mod lokalmiljøet. Udsagn fra interviewede forældre, pædagogisk personale og lokalbefolkning sandsynliggør forskellige former for effekt af denne integration af omgivelserne¹².

Begrundelserne for dette forhold er mange. En del af årsagen må ses i det simple, at lokalmiljøet i Ladby historisk har anvendt de tidligere skolebygninger, der nu huser Døgnmiljøet Ladbyhus. I forberedelses- og etableringsfasen var der en del kontakt med foreningsliv o.lign. i området. Det var en markant ambition at etablere et levende og aktivt forhold til lokalsamfundet i det hele taget. Men man anså det også som en bestanddel i de pædagogiske handlinger, der burde kendetegne arbejdet med børn og familier i en døgnmiljøpædagogik. Døgnmiljøet Ladbyhus skulle udgøre et attraktivt mødested for lokalområdet – selvstændigt eller som integrerende børn og familier, der periodisk er knyttet til stedet.

Lokalmiljøets repræsentanter udtrykker sig utvetydigt positivt om dette målområde. Interviewmaterialet har mange direkte og indirekte referencer til betydningen af lokalområdets nærhed og/eller egentlige medvirken.

»Vi håbede da vildt på, at der kom et samarbejde, hvor vi kunne bruge hinanden, og hvor man var velkommen som beboerforening, fordi vi havde kun de tanker, at selvfølgelig skal de være der, og det er fint, at

11 Den forskningsmæssige sandsynliggørelse af denne klassiske 'mangeltilstand' er blevet omfattende gennem de seneste år. Se f.eks. Tine Egelund og Anne-Dorthe Hestbæk: »Anbringelse af børn og unge – en forskningsoversigt«, Socialforskningsinstituttet, 2003.

12 Sprogbrugen kan synes uforsigtig, idet 'integration' naturligvis er et stærkt forpligtende ord for samspillet mellem lokalbefolkning og børn/forældre/pædagogisk personale. En nærmere diskussion falder imidlertid uden for denne artikels ramme og hensigt.

der kommer liv i huset, det har helt sikkert fra første færd været noget, vi har taget meget alvorligt, at de skulle modtages ordentligt« (repræsentant for Ladby Foredragsforening).

»Jeg synes, det er positivt, fordi så er vi ikke et eller andet lille institutionsområde, der ligger derovre, alle ved hvad der foregår her. Deres børn kommer og leger, og vores børn besøger deres børn på kryds og tværs, og vi som voksne kan sige goddag og hej. Vi er ikke fremmede for hinanden, det er rigtig positivt« (pædagog).

Foredragsforeningen havde således en adkomst til bygningerne og friarealerne. Den havde og har stadig en betydning for områdets beboere og en række sociale højdepunkter i årets gang. Når rammerne har betydning, er det en gensidig opgave eller mulighed at rette et fokus på det samspil, der kan opnås. Har rammerne betydning, vil det også være nemmere at give dets 'beboere' (børn, besøgende og på anden måde aktive/involverede forældre og personale) betydning – hvormed en afgørende forudsætning for en behandlingsrettet socialøkologi, et udvidet terapeutisk rum, er gjort mulig. Dialogen med lokalbefolkningen kom i stand, og det har nogle positive konsekvenser for børnene på Ladbyhus.

»At de [børnene] ikke bliver kigget på som unormale, at børn og forældre i byen opdager: »jamen det er jo normale børn«. De kan godt sende deres barn herover og lege, der er både opsyn, og det jeg synes er vigtigst for vores børn, det er, at de ikke føler, at de bor på institution« (pædagog).

»Børnene bliver ikke betragtet med mistro, de bliver betragtet med åbenhed og venlighed, de er velsete og også, at de bliver inviteret med på nogen ting. Der er nogen af børnene, der kommer og leger; det har de altid gjort, det har vi understreget, at det er de velkomne til at gøre, og vi har aftaler med foreningen om, at vi kan skælde deres børn ud og omvendt« (leder).

Børn og Unge Kontoret har tidligere og med et vist held involveret dele af det civile samfund i pædagogisk og socialt arbejde. I de indledende forberedelser til Døgnmiljøet Ladbyhus indgik der bl.a. planer om at opbygge et netværk af aktive seniorer – 'baglandspersoner' – der under frivillige eller semi-professionelle vilkår kunne indgå i den samlede virksomhed. Som sådan var det ambitionen at lade disse netværksdannelse indgå i egen og fælles udvikling, så viden, indsigt og kompetencer funderes bredt og sikkert i, men også mellem professionelle – og lægmandsmiljøer.

Disse dele af den foreløbige erfaringsdannelse udgør et af de mest spektakulære udviklingsområder i den forløbne periode. Lokalsamfund og

forældre vurderer dette aspekt særdeles positivt. De pædagogiske effekter af denne åbning mod lokalsamfundet er vanskelige at bedømme pålideligt, men indgår i det centrale udviklingsarbejde.

Det er ikke uden videre nemt at få øje på det friere, kommunikerende fællesskab mellem professionelle og lægfolk på Ladbyhus. Hanne Andersen, der ellers leverer store dele af datamængden bag en behandlingsrettet socialpsykologi, beslægtet med dele af 'community psykologien', kommer selv til at reducere betydningen af bygningen i følgende:

»[samarbejdet med Ladby Foredragsforening] er anderledes end med de andre [professionelle og forældre; LJs note], fordi det fortrinsvis handler om bygningerne og ikke om de børn, der er anbragt. Det er et usædvanligt samarbejde, fordi Foredragsforeningen faktisk anvender Ladbyhus som et forsamlingshus. De låner huset til fester, når der er børnefri, og bruger gymnastiksalen til gymnastik to aftener om ugen. Foredragsforeningen er en samarbejdspartner, som er enestående i forhold til Ladbyhus. Det er meget sjældent, at et anbringelsessted på den måde har lokalområdet tæt på i hverdagen. Pædagogerne giver udtryk for, at det er rart med liv i huset.« (Hanne Andersen; sammesteds, side 25)

Børnene bliver ikke i samme grad mistænkeliggjort, som man ellers måske kunne forvente. Det, at man deles om huset, giver automatisk et godt kendskab til hinanden og har f.eks. ført til, at foredragsforeningen og Døgnmiljøet Ladbyhus i fællesskab har søgt penge til en ny legeplads, og at der to somre i træk blev taget initiativ til fællescamping på plænen bag Ladbyhus.

Samarbejdet mellem Ladbyhus og foredragsforeningen er i opstartsfasen. Der er etableret en god kontakt mellem dem, og de tager hensyn til hinanden. På begge sider er der en vilje til at få det bedste ud af situationen, men også god tid til at beslutte, i hvilken retning og i hvilket omfang samarbejdet skal forløbe.

»Nu begynder vi på samarbejdet. Vi har lavet en konstruktion, der hedder forældreforening, som bliver koblet med foredragsforeningen eller nogen fra bestyrelsen [...]. Det er der jeg ligesom kan se, at tingene kan begynde at komme lidt i gang. Det har været et spørgsmål om tid og ressourcer« (leder).

»Jeg synes, vi er blevet godt modtaget. Jeg tror, samarbejdet skal foregå i små skridt, ikke, og altså være behovsorienteret. Man skal ikke gramse en hel masse bare for at gramse det, det må komme stille og roligt og udvikle sig, det kan ikke komme alt sammen på en gang (repræsentant for foredragsforeningen).

8. Forældrene – den familiære økologi

Døgnmiljøet Ladbyhus får mange positive bemærkninger fra forældre, der har haft børn anbragt i en periode. Andre anbringelsesformer kan have svært ved at opretholde en egentlig kontakt med forældrene – alene på grund af en geografisk afstand. Men også fordi tidligere tiders opfattelser af familietyperne, der måtte gives (eller påtvinges) et tilbud om døgnanbringelse af et barn, endnu kan skinne igennem i den professionelle attitude. Som nævnt i indledningen kunne man frem til 1960'erne endnu læse socialpædagogisk og behandlingsrettet litteratur, der angav, at den professionelle hjælp til det anbragte barn omhyggeligt skulle basere sig på at *afskære* barnets forbindelse til forældrene, idet man anså forældrene som hovedårsager til vanskelighederne¹³. Men selv i den bedste hensigt om at involvere, opretholde et hovedansvar for varetagelsen og omsorgen for barnet kan der ske fejl – f.eks. i forhold information om involvering af andre faggrupper:

»Det er omkring de her ting med psykolog og sådan nogen ting – jeg kunne egentlig godt have tænkt mig at vide, at nu går det i gang og sådan, så jeg ikke sådan lige skal høre det fra, at nu havde hun altså været der nogle gange« (mor).

Som en væsentlig del af denne involvering hører informationer, evnen til at kunne samtale om mange forhold – men også balanceringen af ikke at drukne forældrene i løbende kontakt om småting. Sidstnævnte er ikke uden vanskeligheder.

»Jeg synes lidt mere den anden vej end at det er mig, der ringer og spørger ind til nogen ting, ikke.« (mor)

»Jeg synes jeg snakker fint med de pædagoger der er her, når jeg er herude, så snakker vi jo om alt muligt mellem himmel og jord.« (far)

»Det er jo også et spørgsmål, om de skal ringe hver gang, der skal foregå et eller andet, det er jo også en balancegang – ellers skal de ringe (og sige) nu skal i svømmehal sammen med ...« (far)

Forældrene anerkender den markante proces og det tydelige mål, som Døgnmiljøet har haft med at virkeliggøre kontakten til forældrene – og 'de fem ringe' – dog uden at interviewmaterialet rummer udsagn fra forældrene på netop denne dimension. Man kunne have forventet, at denne radikale involvering ville kunne faseinddeles, således at man 1) først etablerede en

13 Efter Tore Andreassen: »Behandling av ungdom i institusjoner. Hva sir forskningen?« Kommuneforlaget, 2000, side 53.

metodik/en rutine i forhold til at have forældrene så tæt på og derefter 2) friere kunne anvende disse erfaringer i en tvangfri dialog. I interviewene med forældrene synes de at anerkende både *hurtighed*, *tvangfrihed* og *ærlighed*:

»Det er også når man tænker på, hvor nyt det er – det er jo faktisk forholdsvis nyt, så det er jo et apparat, der skal sættes i gang, og der synes jeg, det er gået vældig stærkt – de har taget et stort tiltag, synes jeg, for at sørge for at forældrene er med i det hele, og de må jo endelig komme så tit de vil og være her – de skal jo bare give en briefing om, hvornår de kommer, og det er jo klart nok. Det synes jeg er flot, at det er så hurtigt – man skal jo tænke på, det er jo ikke en gang et år.« (far).

»Det var ikke stift, da jeg kom her, synes jeg, for og [pædagogerne; LJs note] det var dem jeg havde kontakt med, fordi det er jo dem, der har med børnene at gøre, og kortene blev lagt på bordet med det samme.« (far).

»Ja, der er Ladbyhus jo mere frit og åbent, og der er et meget godt samarbejde indbyrdes – hvis vi skal noget, hvis vi er fleksible overfor hvis han skal noget med jer, så kan han selvfølgelig også være her i en weekend, hvor det egentlig ikke var aftalt« (mor).

»Der vil jeg sige, der er I meget lydhøre for, hvad forældrene siger.« (mor).

Forældrene ser Døgnmiljøet som et 'lavere' system, der er nemmere at komme i kontakt med end andre dele af det kommunale system på børn & unge-området. Det bør bemærkes, at hverken forældre eller pædagogisk personale angiver negative bieffekter af denne tilgængelighed (budbringerrollen, systemkendskabet, der gør det »let at trykke på de rigtige knapper«, det mulige (mis)brug af kollegialitet m.v. kan have mindre heldige sider).

»Jeg har jo ringet flere gange herud for at brokke mig til ... [pædagogen], så han kunne brokke sig videre – altså hvis jeg brokker mig til kommunen, så sker der ikke noget, men hvis det lige pludselig er en pædagog med rygmærke på, så sker der noget, ikke.« (mor).

»Jeg synes det fungerer godt nu; i starten havde jeg nogle – jeg vil ikke sige kontroverser – men der var i hvert tilfælde noget jeg ikke brød mig om, og jeg fik også sagt det, og så har der ikke været noget siden.« (mor).

Forældrene anerkender bredt og meget positivt fraværet af institutionsatmosfære, som et alment træk i Døgnmiljøet Ladbyhus. Man må formode, at denne anerkendelse også virker positivt ind på børnenes mulighed for ikke at komme i tvivl om forældrenes position som primærpersoner. Den gode, konstruktive og respektfulde holdning henviser ikke blot forældrene til en position som passive nydere, men giver dem mulighed for at indgå i dagens gøremål – et forhold, der illustreres mange steder i interviewmaterialet. F.eks. i dette udsagn:

»Jeg kan da også godt gå hen og sætte en kande kaffe over – man føler lidt, at det er ens hjem på en eller anden måde, fordi du kan gøre så mange ting uden at der er en, der står og banker dig oven i hovedet og siger, det skal du altså ikke, eller det må du ikke gøre – det er det jeg synes er rart, at man føler sig fri på en eller anden måde, hvor man bare kan gøre de ting, uden at der er en, der står og prikker en på skulderen.« (mor).

Der lægges således ikke en institutionel afstand til forældrene. Stedet *tilhører* ikke personalet. I denne forstand er Døgnmiljøet på vej mod et fælles handlerum¹⁴ for børn, forældre, professionelle og lokalsamfund. Det forhindrer dog ikke, at de samtidig bærer på en sorg i forhold til, at deres børn ikke bor hjemme.

»Jeg synes, at jeg står sådan lidt i ingenmandsland, fordi der er lavet en aftale om, at min søn ikke skal hjem, det er ligesom mig, der har sagt, at det vil jeg ikke, vel, for ikke at ødelægge det gode forhold vi har nu... jeg tør simpelthen ikke.« (mor).

»Jeg var utroligt ked af at havne i den situation – altså man bliver sådan lidt fremmedgjort i sit barns liv på en eller anden måde.« (mor).

»Det var nok med bange anelser, at børnene blev anbragt, fordi når man har hørt det der med, når børnene kommer væk fra hjemmet, nå ja så er de inde i møllen, så nu er de svære at få hjem igen. Så jeg var da glad for at få et møde med primærpædagogen og fik det afdramatiseret, men jeg må da indrømme, at jeg var ked af det, det var jeg« (far).

Handlerummet giver også muligheden for at forholde sig til den sorg, det påfører forældrene, at børnene er anbragt. I dette fællesskab kan de engagere sig i børnenes liv på anbringelsesstedet. Flere af forældrene gav udtryk for, at forældrerådet, som blev oprettet i marts måned 2004, var en måde at få

14 Peter Berliner m.fl., anførte værk, side 68.

indflydelse på børnenes hverdag og få indsigt i forholdene på Ladbyhus. For flere af forældrene er det første gang, de melder sig til et forældrearbejde.

»Jeg forestiller mig, at man kan bruge et forældreråd til dels at lave arrangementer for børnene, men også at man kunne være lidt medbestemmende som forældre« (far).

»Jeg vil så også sige, det er første gang, jeg har meldt mig i et forældreråd, men jeg har det bare sådan, at ok det er her mine børn er, så vil jeg også godt have medbestemmelse.« (mor).

Forældrerådet er umiddelbart en art demokratisering og en platform for en vis dialog mellem parterne i dette helt særlige fællesskab. Refleksionerne over anbringelsen og forældrenes situation er dog langt fra en nem åbning, og den kan synes at skulle passere mange lag, der alle synes forbundet med nederlag, skam, tabu m.v.:

»At forældrerådet kan komme forældrene til gavn, ikke, det er måske også grænseoverskridende sådan at snakke egentlig sammen, ikke, fordi der er andre børn derude, og jeg ved faktisk ikke ret meget om, hvorfor deres børn er der, altså, så et eller andet sted burde man nok som forældre bruge hinanden lidt mere, og det synes jeg ikke rigtig er... det er sådan lidt tabubelagt på en eller anden facon, ikke.« (mor).

Pædagogernes udsagn er i høj grad i overensstemmelse med forældrenes. Samarbejdet kræver dog nogle overvejelser over, hvordan man som pædagog forholder sig til sit arbejde og til det at arbejde med børn og forældre, som har det svært.

»Jeg synes, forældresamarbejde er svært fordi, for det første har jeg ikke rigtig nogen erfaring inden for det, så det er nyt område, hvor man godt kan være lidt usikker nogen gange, men også fordi det er deres børn, man har herude, og man skal ligesom tale for barnet, men også for forældrene, og man står ligesom en tredjeperson, og der er også nogen moralske ting i, at man hele tiden skal huske på, at de er forældre, og lige meget hvad der næsten er gået galt, så er de jo stadigvæk forældre med meget kærlighed til deres børn, og man skal også kunne leve sig ind i og forstå forældrenes problematikker for at kunne få et godt samarbejde.« (pædagog).

9. Den sociale økologi

Lærerne

Centralt i døgnmiljøpædagogikken står et tæt samspil med børnenes hjem-skole. I materialet indgår interview med to lærere, der har samarbejdet med Ladbyhus, og det er der kommet to gode interview ud af. Hanne Andersen angiver det som svært at få lærerne i tale.

»Nogen sagde i første omgang ja, men meldte så fra senere. Derfor er samarbejdet mellem lærerne og Ladbyhus set fra lærernes synsvinkel ikke belyst så bredt, som jeg godt kunne have ønsket. De to lærere, jeg interviewede, pegede dog på en række problemstillinger og barrierer i samarbejdet, som kan give inspiration til, hvordan samarbejdet kan udvikles yderligere.«¹⁵

Man bør notere sig, at der i denne sammenhæng ikke er angivet nogen som helst form for kritik af lærernes ageren. En af de interviewede lærere, som har kendskab til, både hvordan pædagogerne og lærerne arbejder, beskriver problemerne i samarbejdet mellem lærerne og Ladbyhus som et *strukturelt* problem. Det svære i samarbejdet skyldes ikke de *personer*, der er involveret i selve samarbejdet, men mere de forskellige strukturer, der findes på de forskellige arbejdspladser.

»Det, som jeg oplever som den største barriere, det er at få systemerne til at arbejde sammen, og det er ikke fordi de mennesker, som er i de forskellige systemer ikke gerne vil, men der er så mange ting, som vores arbejdssituation og vores mål med ungerne er hængt op på. Skolen er en ganske anden end det her, hvor jeg oplever det her som væsentligt mere smidigt end skoleverdenen er.« (lærer).

Forældrene har ikke og skal ikke have blik for disse eller andre begrænsninger i skolernes handleformer i forhold til dem selv, børnene eller andre systemer. Uden at der skal placeres simple årsager til den mangelfuld udviklede tæthed i kommunikationen mellem skolen og sociale systemer udtrykker forældrene en betydelig frustration i forhold til attituder (til Døgnmiljøet, til forældrene selv), som forældrene har oplevet dem – i det følgende udsagn som følge af nogle misforståelser mellem skole og Døgnmiljø:

»Skolen købte det rådt, at ... [barnet] hverken fik mad eller noget ude på Ladby – det synes jeg simpelthen var grotesk, at de kunne købe – altså det er en kommunal institution, ikke [...] når de kunne bruge det på en

15 Hanne Andersen: »Opsummering af 4 måneders interview m.v. på Døgnmiljøet Ladbyhus, 2003-2004«, Næstved Kommune 2004.

eller anden måde til at sige, se det går ad Pommern til, så brugte de det bare, ikke så konstruktivt, at de tog deres egen rolle med i det også ...« (mor).

»Jeg føler et eller andet sted, at skolen – jeg vil ikke sige brugte det imod mig, vel, men altså et eller andet sted, at det her er kørt på min person, og det begyndte de jo så også med overfor Ladby, men der mødte de altså så lige [leder/pædagog] som ikke er sådan at bide skeer med.« (mor).

Der angives dog også udsagn, der vidner om oplevelsen af en tæt dialog mellem Døgnmiljøet og bl.a. skolerne:

»Det kører jo på kryds og tværs – så jeg tror det kører fint.« (far).

En væsentlig sidegevinst ved et barns anbringelse i Døgnmiljøet er det tilsyneladende generelt forbedrede samarbejde med forældrene:

»Jeg har fået et væsentligt bedre samarbejde med pigens forældre efter anbringelsen. Når man ikke kender folk så tæt, som man kommer til når vi sidder sådan omkring et bord, hvor forældrene melder ud, at de har spillet fallit for eksempel, så pludselig får man en baggrund for, hvad det egentlig er, der sker« (lærer).

»Det er vel egentlig blevet bedre, fordi nu møder hun [mor] jo op, når der er nogen forskellige aktiviteter, eller der er samtaler, [...] det er ligesom, at der bliver holdt lidt i hanke med hende også, så hun skal følge lidt med i, hvad der sker, hvor det flød lidt mere før, så det er helt klart blevet bedre.« (lærer).

Der vil altid kunne rejses – givetvis fuldt berettiget – tvivl om den egentlige frivillighed og 'af-egen-drift'-bevæggrund bag borgernes (her: forældrenes) involvering i egen sag. Eller med andre ord: myndigheder kan næppe sige sig fri for at udøve en form for subtil tvang i forhold til forældre, hvis barn eller børn er anbragt uden for hjemmet. At knytte forældrene tættere til myndighedens beslutninger og foranstaltninger *kan* være jernnæven i en fløjls-handske og dermed reelt krænke borgerens retssikkerhed – under dække af medvirken, indflydelse og medbestemmelse¹⁶. I en community-psykologisk forstand udfoldes der dog bestræbelser på at skabe et flydende, processuelt rum, hvor forældre, lægfolk og professionelle går ind og ud af en fælles

16 Der er naturligvis ganske markante, juridiske forskelle på begreberne »medvirken, indflydelse og medbestemmelse«. Det falder uden for denne ramme at diskutere disse juridiske forhold.

stræben efter en bedre personlig og social situation. Pædagogerne på Døgnmiljøet kan f.eks. indgå som uformelle bisiddere, medvirke som brobyggere til et bedre samspil mellem skole og forældre m.v. Som det fremgår af nedenstående brudstykker fra de indsamlede interview, er den fælles dagsorden så klart *ikke* uden vanskeligheder, ja, betydelige hindringer:

»Det havde jeg det egentlig fint med [at pædagogen deltager sammen med moderen i møder med skolen], fordi vi hørte begge to, og vi kan begge to sætte nogen ting på plads, for ligesom at finde ud af, jamen, der er en grund til at de reagerer som de gør, men vi fik så også lige snakket bagefter med lærerne alene, og det synes jeg også var helt fint – at vi begge to får samme information samtidig.« (mor).

»Jeg synes klasselæreren forstår det og gerne vil gøre en ændring, men de andre lærere – de virker sådan lidt gammeldags og sådan lidt up tight på en eller anden måde – det er svært for dem at yde en ekstra indsats, altså de glemmer lidt det pædagogiske – og det er en stor fejl, synes jeg, for det er lige præcis det ...[barnet] har brug for – det er den ekstra omsorg, fordi det er en byrde at skulle lave lektier og hele tiden at være bagud og ikke at kunne nå det, og skulle have den kamp herhjemme, og få skæld ud i skolen, og han har ikke nået det – så det er ikke godt for nogen.« (pædagog).

»Skoleverdenen har nogen begrænsede ressourcer [...] jeg har brugt utrolig meget tid dels med møder med forældrene, dels med samtaler med pigen, men også med masser af møder her omkring pigen – der er jo nok ikke nogen, der arbejder gratis, og der skal jeg så gå ind og bede om at få tid – skoleverdenen har ikke tiden, men altså ikke desto mindre, så har man på min skole taget tiden og givet mig, og man taler så også forskelligt sprog ... UngeNetværks-medarbejderne har ikke en kinamands chance for at gå ind og se, hvad for nogle arbejdsforhold vi har i folkeskolen – og det er nok en af de ting, hvor vi støder an på hinanden« (lærer).

»Skoleverdenen har nogle forventninger om [...] at UngeNetværket bare kan gå ind og knipse med fingrene, så har vi en efterskoleplads [...] og UngeNetværket har en forventning om, at skolens vejleder går ind og tager initiativ, og hvis ikke sådan nogle ting bliver sagt højt, så ligger der nogle gensidige forventninger, og så er toget kørt, inden man kommer så langt – det er noget biks.« (lærer).

»Altså Ladbyhus er knaldgode til at samarbejde med forældrene også fordi, der bliver talt almindelig dansk, så det er til at forstå, og man er gode til at gøre forældrene opmærksom på, at man trækker jo faktisk

i den samme retning, og at man knokler med det her, fordi man har et meget klart mål med det man laver.« (lærer).

I sin opsummering af lærernes vurderinger af dels den lokale anbringelse i Døgnmiljøet, dels den opretholdelse af det enkelte barns skolegang i den oprindelige hjemskole, anfører Hanne Andersen at: »det faktisk kan være positivt, at børnene bliver i den samme skole under anbringelsen; lærerne kan se frugten af deres anstrengelser.«

Udsagnet er særdeles interessant – også i lyset af det store tidsforbrug, som lærerne angiver at bruge på disse indsatsformer (jf. citaterne ovenfor). Under den gængse anbringelse uden for hjemmet fjernes barnet fra klassen og skolen – og læreren 'slipper af med' en daglig udfordring til sin undervisning og sin kompetence som socialpædagog. Såfremt vilkårene for såvel arbejdsdeling som overlappning/udveksling kan etableres – strukturelt og hen over fagkulturelle skel – bliver det muligt for læreren at 'beholde' lærestoffet fra de sagssammenhænge, hvor forbedrede tilstande optræder i egne rækker.

Her kan ligge et væsentligt potentiale ift. afgørende forbedringer af de meget indgribende foranstaltninger, der iværksættes ud fra en *beskyttelses hensigt* i relation til barnet, men som – må det noteres via forskningen – indebærer en risiko for utilsigtede bivirkninger. Såfremt normal- og specialindsatserne kan mødes i et fælles læringsforhold kan en reelt, øget rummelighed måske være resultatet?

Forældrene ser Ladbyhus som et mellemed mellem skolen og dem selv og føler, at Ladbyhus kan gå ind og sætte nogle ting på plads for dem og sætte ting i gang. Nogle forældre giver udtryk for, at de føler sig magtesløse i forhold til »systemet«, og her kan Ladbyhus gå ind og mediere.

»Det går bedre, når det er Ladbyhus, der snakker med skolen. Det er det der med, at pædagoger og lærere de er mere lige ikke, så regner de ikke rigtig forældrene for noget, men jeg er glad for at Ladbyhus støtter op om de ting, som vi også vil have igennem.« (mor).

Opsummerende anfører lederen af Døgnmiljøet Ladbyhus:

»Samarbejdet mellem skolerne og Ladbyhus er en svær opgave, og der er en tendens til, at når skolen ved, vi er på spil, så kan de ikke forstå, at barnet ikke er anbragt eksternt, fordi forhistorien er som regel den, at de halter i skolen, inden de bliver anbragt. Dvs. man kan aflæse det i omsorgssvigt, og så håber de egentlig på at få børnene ud af klappen. Der er nogen skoler, der presser meget på, andre skoler er anderledes imødekommende, det er meget individuelt, hvad det er for en lærer, og hvad det er for et menneskesyn, den lærer har. Vi skal have inddraget skolerne anderledes systematisk, end vi har nu.« (leder).

Sagsbehandlerne

Hvis forældrene har haft frustrationer i forhold skolens håndteringer af deres børns problemstillinger, er der tilsvarende en lang række kritikpunkter, der fremføres i forhold til sagsbehandlingen. De *oplevede* mangler handler meget om ringe lydhørhed, ringe kommunikation o.lign.:

»Jeg tror, det er fordi ... [leder/pædagog] kender kommunen, han ved, hvordan man skal puffe til dem, så det går så godt igennem de forskellige ting – jeg tror virkelig det hjælper, at der er sådan en garvet mand ...« (mor).

»Altså vi andre vi er jo bare almindelige forældre – vi har jo ikke noget at skulle have sagt deroppe sådan set« (mor).

»Men alligevel så vil jeg sige, at ... og ... [pædagog/leder] har hængt meget i røret hos kommunen, og det har så lettet arbejdet for mig, at det ikke er mig, der skal gøre det, at det er dem, der ligesom tager over og siger sådan skal det være, ikke ... altså jeg synes, det er meget godt, at I kan tage over« (mor).

»Jeg var faktisk temmelig vred på sagsbehandleren, fordi jeg synes, han var et nokkefår, og det sagde jeg rent ud til ... [pædagog] [...] men jeg kan også blive vred på dem, fordi at så tænker jeg bare, ja, de prøvede at sætte en hel masse videre i gang, man hører aldrig noget fra dem, og så bliver jeg irriteret [...] det er jo ikke kun den ene vej, at kommunikationen skal gå – det skal jo også ligesom gå tilbage til forældrene igen – jeg kunne godt tænke mig, at der var nogle flere statusmøder, hvor man fulgte op på tingene hele tiden [...] det der med børnene, de kommer og spørger hvornår skal vi hjem, og det kan jeg ikke svare på, og det er meget frustrerende ikke at kunne fortælle sine børn, hvornår de kommer hjem, og hvad udsigten er for det – det kan godt gøre mig ked af det.« (mor).

Udsagnene demonstrerer igen, hvor sårbare forældrenes position er, og hvor centralt det er at blive mødt med lydhørhed, respekt og forståelse. Fortjent eller ufortjent er det et gennemgående træk i forældrenes udsagn, at de anser sagsbehandlerne og lærerne for at repræsentere (vanskeligt tilgængelige) *systemer*, mens døgnmiljøet er tættere på en *livsverden*. Forholdet indebærer også en risiko – når det 'flinke, tilgængelige, problemknusende' ikke altid er foreneligt med ansvarlig, professionel adfærd. I denne forstand må bestræbelsen på forandring gennem et socialøkologisk fællesskab aldrig sætte myndighed og/eller professionalisme over styr.

I forhold til den gensidighed, der er forudsætningen for en kommunikation mellem to parter, antyder nogle af pædagogernes udsagn en selvkritisk accept af, at denne har haft klare mangler:

»Vi kunne også give mere info, måske pr. mail eller sådan noget omkring børnene, det behøver ikke altid være alle de andres skyld, man kan jo selv byde op til dans og se, om man får nogle kommentarer på det.« (pædagog).

»Jeg synes ikke man sådan kommer derop [sagsbehandlerne i Børn og Unge Kontoret i Rådmandshaven] og møder modstand på nogen måde – det er altid et stort smil og hej – også når man ringer, så behøver man bare at sige sit fornavn og Ladbyhus, så – det er OK.« (pædagog).

Myndighedsrollen, der entydigt er på sagsbehandlerens skuldre, er vanskelig at koble ind i 'det udvidede, terapeutiske rum'. Men forholdet kan formodentlig også skyldes rollens/fagkulturens hang til en magtudøvelse. Interessen for at indgå i 'teamet', i det udvidede terapeutiske rum, er dog til stede blandt sagsbehandlerne:

Jeg tror det er vigtigt, at man så bliver en del af det team – altså bliver repræsenteret sammen med det team, der arbejder på Ladbyhus, så man ikke bare bliver en gæst, der kommer derud, men bliver en del af det hold, som nu er omkring børnene.« (sagsbehandler).

»Jeg synes det er vigtigt, at vi er inddraget [...] jeg ser det i hvert tilfælde som vigtigt, at sagsbehandleren også bliver et ansigt, som familien kender og er fortrolig med, at det ikke bare er en administrator oppe på forvaltningen, som sidder og træffer afgørelser omkring det enkelte barn, men at det også bliver en samarbejdspartner for forældrene og en person, som samtidig har den der socialrådgiverfunktion og myndighedsfunktion, men også som en de kan bruge og som indgår i arbejdet omkring deres barn.« (sagsbehandler).

Men det kan også indebære vanskeligheder for myndighedsrollen at indgå som en del af en socialøkologisk indsats. Bl.a. optræder almindelig underinformering (uden at 'skylden' herfor dermed skal placeres hos sagsbehandlerne!) overalt i materialet. En sagsbehandler stiller sig således skeptisk over for Døgnmiljøets merindsats i forhold til forældrene, sammenlignet med hvad der er typisk ved en anbringelse i familiepleje – hvad der synes at bunde i en vis underinformering:

»Fra sagsbehandlerside tror jeg, det er som man plejer at gøre – fra Ladbyhus, der ved jeg ikke om det er anderledes, end det man gør på

andre institutioner, men det er anderledes end man gør i en plejefamilie, hvor man er noget mere på banen i forhold til at invitere forældrene med til forskellige arrangementer og også tage nogle snakke og drøftelser sammen med forældrene om, hvordan det går, når er hjemme på weekend og sådan noget.« (sagsbehandler).

Forholdet skal ikke kommenteres nærmere her, men det må dog bemærkes, at netværksmuligheden mellem *andre forældre* og i forhold til et lokalsamfund ikke har samme muligheder i familiepleje-anbringelsen. Det klassiske magtspil mellem pædagoger, sagsbehandlere og lærere synes klart på vej ud af det særlige fællesskab omkring Døgnmiljøet. Men endnu er niveauet for eller dybden af det tværfaglige samarbejde, det åbne samspil med lægmand og civilt samfund, behæftet med fagkulturelle skepsisformer – bl.a. båret af en endnu mangelfuld eksplicitet fra Døgnmiljøets side.

Den manglende indsigt i 'det særlige' ved døgnmiljøet kan også være en nøgtern konstatering af visse dele af Ladbyhus' inderste planlægningsstrategier. Hvor betydelige, ja, afgørende dele af metodeudviklingen på døgnmiljøet foregår i et særdeles åbent felt, synes 'det allerhelligste' (drøftelserne af pædagogisk sårbart materiale og lignende) endnu at være et rum uden ekstern involvering eller medvirken. Fænomenet er nærmest det *typiske: ingen* andre i feltet evner denne fuldstændige åbenhed – men netop denne åbenhed må udgøre et særligt karakteristikum for det udvidede, terapeutiske rum' – et lokalt, åbent og fleksibelt anbringelsesmiljø.

I bearbejdningen af interviewmaterialet ses typisk et godt og sikkert arbejde i den enkelte sag. Men interviewundersøgelsen bemærker områder, hvor indsigten endnu er beskeden. Hanne Andersen skriver i anførte værk:

»Der er en stor tøven, når det kommer til at skulle svare på, hvad sagsbehandlerens rolle er i forhold til barnet og familien som helhed. Ligesom sagsbehandlerne ikke har et stort kendskab til Ladbyhus, tyder svarene på, at pædagogerne ikke har et overblik over, hvad sagsbehandlerens arbejde består i, eller hvordan dette arbejde er defineret. På spørgsmålet om hvorvidt pædagogerne synes, der er mere samarbejde med sagsbehandlerne, siden det er et nyt projekt og hører til under Børn og Unge Kontoret, er svaret, at det er der ikke.«

Den indbyrdes, tværfaglige forhold sig til et *fælles* projekt (om barnet, familien, (gen)vundne kompetencer i forhold til omverdenen m.v.), der ikke *først* er opdelt mellem systemer og systemers vanlige tænke måder har lang vej endnu. Nedenstående udsagn har sagsbehandlerens 'verdenshjørne' som udgangspunkt, men kunne – med den relevante variation – være udtrykt af øvrige, deltagende fagligheder:

»Jeg tror overhovedet ikke pædagogerne er klar over, hvad der sker i hver enkelt sag, og det har selvfølgelig noget at gøre med, at deres opgave er barnet – det er omsorg omkring barnet, og det er det, de fokuserer på, og så fokuserer de så omkring samarbejde med forældrene omkring barnets dagligdag og barnets plan – men sagsbehandleren skal helst have overblik over, hvilke tilbud man har givet familien, hvis man har planer om en hjemgivelse« (sagsbehandler).

Disse 'systemsider' af samspillet er tydelige – og på sæt og vis bør de vel også være det? Det er tydeligt, at sagsbehandlerne ser sig selv som en slags overordnede tovholdere i sagerne, mens det mere dagligdags arbejde ligger hos pædagogerne på Døgnmiljøet Ladbyhus. I interviewene blev sagsbehandlerne spurgt, om de fandt, at samarbejdet var *tættere*, på baggrund af at både sagsbehandlerne og Døgnmiljøet indgår i den samme organisation (Børn og Unge Kontoret):

»Egentlig synes jeg ikke, der er et tættere samarbejde, hvis jeg skal være helt ærlig. Jeg synes ikke, det er anderledes end mange andre steder. Jeg tror, det handler om omfanget af problemer, altså hvis tingene kører glat i en anbringelsessag, så har man ikke det tætte samarbejde, fordi det går fint.« (sagsbehandler).

»Fra sagsbehandler-side tror jeg, det er, som man plejer at gøre. Fra Ladbyhus: der ved jeg ikke, om det er anderledes, end det man gør på andre institutioner, men det er nok anderledes, eller det er anderledes, end man gør i en plejefamilie, man er noget mere på banen i forhold til at invitere forældrene med til forskellige arrangementer (sagsbehandler).

»Jeg ser slet ikke Ladbyhus som noget anderledes end mange andre institutioner, hvor børn er anbragt, For mig handler det om at få en klar rollefordeling i forhold til at sige, hvem der har kompetence til hvad, fordi på den måde har man styr på anbringelsen i forhold til, hvad der sker omkring barnet, ikke.« (sagsbehandler).

Man bemærker naturligvis den usikkerhed, der er nedlagt i udsagnene. Men som anført i indledningen er udtalelserne fremkommet mindre end et år efter åbningen af Ladbyhus. Måske er det mest bemærkelsesværdige og holdbare i sagsbehandlerne positioner, at der ikke anes et omrids af en vision for et lokalt miljø og potentialet i det, vi snart mange gange har kaldt 'det udvidede, terapeutiske rum'. En af sagsbehandlerne giver dog udtryk for, at der nu udfoldes et mere uformelt samarbejde, fordi pædagogerne og lederen fra Ladbyhus oftere ses på forvaltningen, sammenlignet med andre institutioner.

»Jeg tror, der er et tættere samarbejde i og med, at Ladbyhus er knyttet til forvaltningen, og fordi medarbejderne på Ladbyhus også kommer i forvaltningen. Vi ser dem i forskellige sammenhænge, og derfor får man sådan et både en formelt og uformelt tættere samarbejde. Det er nemmere lige at tage telefonen og ringe ud og spørge om et eller andet eller få snakket om en eller anden problemstilling, eller hvis man lige møder hinanden på gangen og sige: »kigger du lige ind, så vi lige kan få drøftet det og det.« (sagsbehandler).

»Jeg går ud fra, at Ladbyhus har et tættere samarbejde med skolen fordi det er et lokalområde, men det er også svært at sige, hvad der er forskelligt fra andre opholdssteder, fordi de har jo også tæt samarbejde med skolerne i deres lokalområde, altså jeg tror ikke på den måde, at det er anderledes. En del af projektet er, at der skal være noget arbejde med forældrene. Jeg ved faktisk ikke, hvor langt de er nået med forældrene, fordi de to sager jeg har haft, der har der været en anden familiebehandling. I den ene sag en hjemmehos'er og i den anden sag en familiebehandling via amtet.« (sagsbehandler).

Sagsbehandlergruppen har – ikke overraskende – divergerende synspunkter på egen rolle, samspillet karakter og rækkevidde. Synspunkter om øget samarbejde og samarbejde på tværs af faggrupper er klart repræsenteret. Det lokale perspektiv inviterer til udvikling af samspillet, overvinde de klassiske modsætningsforhold mellem system og borger. Men endnu synes den fremherskende tendens at være forholdsvis traditionelle samarbejdsformer, hvor vaner og grænsedragninger har betydelig vægt. Igen bør 'skylden' for fraværet af en vision om 'noget anderledes' ikke placeres hos én part. Og 'noget' er notorisk blevet tilbage:

»Vi fik aldrig lavet en dag, hvor pædagogerne på Ladbyhus og sagsbehandlerne tog en snak omkring: Hvad er en anbringelse, hvordan ser den ud, ud fra faglige synspunkter, pædagogiske, juridiske, forvaltningsmæssige. Alle de aspekter, alle de dele som en anbringelse består af.« (sagsbehandler).

Pædagogerne

Der optræder en udtalt tøven, når det kommer til at skulle svare på, hvad sagsbehandlerens rolle er i forhold til barnet og familien som helhed. Ligesom sagsbehandlerne ikke har et stort kendskab til Ladbyhus, tyder svarene fra pædagogerne på, at de ikke har et klart overblik over, hvad sagsbehandlerens arbejde består i, eller hvordan dette arbejde er defineret. Spørgsmålet om, hvorvidt pædagogerne finder, at samarbejdet med sagsbehandlerne er stigende, besvares negativt.

I modsætning hertil prioriteres samarbejdet med forældrene højt.

»Det [samarbejdet med forældrene; LJs note] prioriterer jeg højt, det gør jeg, det kan der ikke blive nok af med forældrene, eller det synes jeg ikke, der kan. Jo mere jo bedre sådan set. Hvis de kan blive involveret mere i deres børns liv, og jo mere de tør tage stilling jo bedre.« (pædagog).

»For manges vedkommende er det let at engagere forældrene i et samarbejde, men det bliver utroligt individuelt; nogen kan have konflikter når børnene er hjemme i en weekend, mens andre har det let med hjemme-weekender.« (pædagog).

Det tættere samarbejde er en del af konceptet på Ladbyhus, men hvem efterspørger dette samarbejde? Forældrene, pædagogerne eller børnene?

»Jeg tror, det er os, det er mere en dialog mellem børnene og pædagogerne, fordi det er børnene, der gerne vil vise deres forældre stedet herude af den simple årsag at tit og ofte, så er de også sammen med dem, ikke, og jeg tror også godt, de her børn kan lide, hvis vi snakker godt med forældrene, at de kan se ok, der er en grund til, at jeg godt kan lide den her person ikke. Så det må være os pædagoger, der efterspørger.. og det er da også den bedste måde at kommunikere på.« (pædagog).

Samarbejdet med forældrene er altså en måde at fastholde forældrene i rollen som forældre på og undgå at umyndiggøre dem, selvom barnet ikke bor hjemme.

Forholdet har langt større betydning end som så. Margalit anfører¹⁷ det væsentlige i, at borgeren også ses som indehaver af et *symbolsk medborgerskab*, dvs. retten til at indehave, blive anerkendt og respekteret i et tilhørsforhold til en omsluttende gruppe (*encompassing group*), et netværk. Tilhørsforholdet til en gruppe er som fænomen blevet en usynlig selvfølgelighed for de veletablerede og velintegrerede i det senmoderne samfund – men f.eks. forældre til børn anbragt uden for hjemmet oplever, at tilhørsforholdet prøves, ja, brister, idet den offentlige og – alt for ofte – professionelle opinion ser dem som 'uordentlige forældre'. De må tåle marginaliseringen – og kan tilmed opleve tilbuddene om afhjælpning som problemforstærkende afsnøringer fra det symbolske medborgerskab. Velfærdsstatens indretninger forulemper og ydmyger borgeren:

17 Avishai Margalit: »Det anständiga samhället«, efter Edgar Marthinsen: »Socialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern«, Barnevernets utviklings-senter i Midt-Norge, 2003, side 176-185.

»Blandt venner har vi navn og kaldenavn, mens vi i bureaukratiet får nummer, koder og kategoriseres som en eller anden type klient og andre betegnelser – ofte i negative termer. Kendetegende tillader bureaukratiet at du genkender dig selv, men du får ikke nødvendigvis selv nogen følelse af identitet gennem dette. Nogen gange må disse ydmygelser og forulempelser gentages og gentages og kan minde om afskrækkelsesmetoder for at holde folk borte fra hjælpesystemet.«¹⁸

I interviewmaterialet afspejles et søgekriterium, hvor 'det gode samarbejde' er i centrum. Men Døgnmiljøet Ladbyhus har sat sig et mål, der rækker ud over viljen og evnen til, at en gruppe interessenter kan forenes om en god, fælles indsats. Den individualiserede skamfølelse må erstattes af et perspektiv om værdighed, agtelse, og som derfor ikke diskvalificerer f.eks. forældre på baggrund af tidligere *handlinger*, men baserer sig på deres *muligheder*¹⁹.

Man kan hævde, at de foreløbige resultater af bestræbelsen på at udvikle en særegen døgnmiljøpædagogik baserer sig på en art *lucky punch* – mere begrundet i en heldig negering af traditionelle behandlingsmetoder end på en eksplicit formulering af nødvendige grundforhold for det udvidede, terapeutiske rum. Således kan den anførte lav-teoretiske position stadig siges at være velbegrundet, men uden en gennemført og systematisk refleksion (ind over en teori, subsidiært en 'lokal teori'²⁰) henfalder børns og forældres *muligheder*. Dermed kan perspektivet dels forblive inden for den (traditionelle) kategori: 'samarbejde', dels udsætte sig for en mere omfattende kritik, såfremt pædagogikken forfalder til den rene kolonisering af forældrenes livsverden – som det synes illustreret i denne udtalelse fra interviewmaterialet:

»Man kunne måske lave forældrekurser og noget mere samling, altså inddrage dem noget mere altså det vil altid være bedre ikke – tage dem med til nogen sommerfester og få dem med på nogen ture. Altså, man kunne gøre noget mere på den måde, og så ville samarbejdet blive bedre og mere familiært, ikke?« (pædagog).

Den pædagogiske praksis på Døgnmiljøet Ladbyhus har umiddelbart forstået den konflikt, som børn (og forældre) præges af, når det symbolske medborgerskab er sat under pres – inklusive at *afhjælpingen* ikke er mulig i psykodynamiske rammer. Men konflikter er, med den norske sociolog Nils

18 Marthinsen, anførte værk, side 184; min oversættelse, LJ.

19 Margalit kalder denne centrale modstilling for 'præstationsegenskaber' over for 'kapacitetssegenskaber'. Efter Marthinsen, anførte værk, side 178.

20 Lars Bergström og Elsebeth Fog: »Att se det möjliga i det verkliga«, Göteborgs Universitet, 1996.

Christis ord, menneskenes egne²¹. Principielt og reelt bør de løses af 'ejerne' i deres respektive lokalsamfund – uden indblanding fra 'konflikttyve' som sagsbehandlere og terapeuter²². Det udvidede terapeutiske rum, der anerkender, at genrejsningen bør ske i eller, i det mindste, indbefatte et betydeligt element af den faktiske socialøkologi, som 'uensheden med verden' (Kierkegaard) er opstået i, bliver således den eneste reelle 'behandling', der har muligheden for at gendanne det symbolske medborgerskab – (gen)skabe børnenes billede af deres forældre, der kan agtes og med værdighed gå ind i aktiviteter i døgnmiljøet og den større sociale realitet, der betragter bygninger og aktiviteter som deres (med)ejendom.

10. Afslutning

Socialt arbejde var fra starten praktisk og handlingsrettet mod udvikling og ændring, ja, ofte med en retning mod noget så utydeligt som forestillingen om 'det gode'²³. Socialpædagogisk indsats har ikke en tilsvarende klar orientering i sin forhistorie. Netop i år kan vi 'fejre' 100-året for Justitsministeriets strafferegulativ fra 1906, der tillod op til 25 slag med et spanskrør til børn på opdragelseshjem – i 1937 nedsat til 6 slag. Distanceringerne fra en brutal og disciplinerende børneforsorg skete langsomt, bl.a. fordi *disse* dele af det sociale og socialpædagogiske arbejde aldrig fik en fremtrædende placering i de store samfundsbevægelser – selv om der sås spæde forsøg herpå i 1970'erne. I denne periode blev f.eks. 'empowerment' betragtet som en art 'modmagt'. Men også denne skulle efterfølgende blive neutraliseret og givet et meningsindhold, som hovedsagelig satser på en forøgelse af evnen til *individuel tilpasning*²⁴.

Der optræder således ikke noget mere manifest pres på udviklingen af det sociale og socialpædagogiske arbejde. I fraværet af en tydelig, ydre kraft har områderne været henvist til en egenhændig manøvrering – men selvsagt ikke lukket ude fra almindelige forandringer i normbillederne af adfærd,

21 Nils Christie: »Konflikt som eiendom«, Tidsskrift for Retsvæsen, 1977, side 113-132, her citeret efter Jannie Dyring: »Retssikkerhedsmæssige aspekter ved anvendelse af mæglingmodeller i sager, hvor offentlige myndigheder er part – konkret eksemplificeret ved familierådslagning«, masterafhandling, Københavns Universitets Juridiske Fakultet, maj 2006, upubliceret.

22 Jannie Dyring diskuterer en række af de socialpolitiske konsekvenser af en 'som om'-involvering af borgeren, der optræder i juridificerede metodekrav i lovgivning, som også trænger sig ind på områderne, som nødvendige, men endnu helt fraværende, diskussioner i behandlings- og pædagogisk arbejde. Usædvanligt – og perspektivrigt – er hendes argumentation funderet på de retssikkerhedsmæssige implikationer af denne hovedstrømning i socialpolitikken. Offentliggørelse i en omarbejdet og udvidet udgave er under forberedelse.

23 Marthinsen, anførte værk, side 66.

24 Sammesteds, side 67.

socialisering, læring. Men netop hér ligger også et afgørende problem, idet *tilpasning* stadig er et ubrydeligt dogme i de almene forståelser af børn med afvigende adfærd – samt af deres forældre. Fortabelsen af borgerlige rettigheder (valgret, valgbarhed, forbud mod at indgå ægteskab) er et for længst overstået stadium i disciplineringen af borgerne, men barnet og forælderen, der må gennemleve en anbringelse uden for hjemmet, stresses voldsomt på deres symbolske medborgerskab²⁵.

De nedslående resultater af traditionelle anbringelser og behandlingsformer lader ane, at disse kan fremtræde som irrelevante, ja, formodentlig forsinkende for en gen- eller nyetablering af barnets/familiens position. At fæste for stor, behandlingsmæssig tillid til klassiske teknikker, der indebærer udeladelsen af et altid konkret netværk, er den stimulerende faktor bag bestræbelsen på en lokal døgnmiljøpædagogik. I denne forstand må døgnmiljøpædagogikken være lav-teoretisk, idet den så udtalt involverer flere former for lægmandsperspektiv (forældrene indbyrdes, forældrenes relationer til deres børn, forældrenes relationsdannelser eller blot 'simple' betydning som aktører i et lokalsamfund. Døgnmiljøet Ladbyhus er slet ikke nået langt nok i systematiseringen af denne særlige form, men dens tidlige niveauer lader sig udlede af datamateriale og erfaringer.

REFERENCER

- ANDERSEN, H. (2004): *Opsummering af 4 måneders interview m.v. på Døgnmiljøet Ladbyhus, 2003-2004*, Næstved Kommune.
- ANDREASSEN, T. (2003): *Behandling av ungdom i institusjoner: hva sier forskningen?*, Kommuneforlaget.
- BERLINER, P. m.fl. (2005): *At fare vild – sammen! Introduktion til community psykologi*, Frydenlund.
- BERGSTRÖM, L. & E. FOG (1996): *Att se det möjliga i det verkliga. Om utveckling av sociokulturell kompetens i socialt arbete på landsbygden i norra Bohuslän*, Göteborgs Universitet.
- DYRING, J. (2006): *Retssikkerhedsmæssige aspekter ved anvendelse mæglingmodeller i sager, hvor offentlige myndigheder er part – konkret eksemplificeret ved familierådslagning; masterafhandling*, Københavns Universitets Juridiske Fakultet, maj, upubliceret.
- EGELUND, T.E & A.-D. HESTBÆK (2003): *Anbringelse af børn og unge – en forskningsoversigt*, Socialforskningsinstituttet.
- EJRNÆS, M. (2004): *Faglighed og tværfaglighed. Vilkkårene for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere*, Akademisk Forlag.
- HUGMAN, R. (1991): *Power in Caring Professions*, Macmillan.
- JACOBSEN L. & D. MEILING NIELSEN (2005): *Udvikling af en døgnmiljøpædagogik. Afrapportering til KABU vedr. de 2 første års udviklingsarbejde på Døgnmiljøet Ladbyhus, Næstved Kommune*, Børn og Unge Kontoret, maj.

25 Margalit, efter Marthinsen, anførte værk, side 181f.

- KLEFBECK, J. m.fl. (1987): *Netvärksarbete i multiproblemfamiljer. Et studie fra Botkyrka*, Stockholm.
- KROGSTRUP, H. K. (1996): »Brugerinddragelse i kvalitetsvurdering af sociale indsatsområder«; i: *Nordisk Sosialt Arbeid*, no. 2.
- MARTHINSEN, E. (2003): *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*, Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge.
- SEHESTED, K. (2002): »Interaktive professionsroller og fagprofessionelle forvaltere«; i: *Samfundsøkonomen*, no. 2.